

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Taloudellinen tilanne ja julkisen talouden haasteet

Jyrki Katainen

Taloustieteen yhdistys

Economicum, Helsinki 8.3.2010

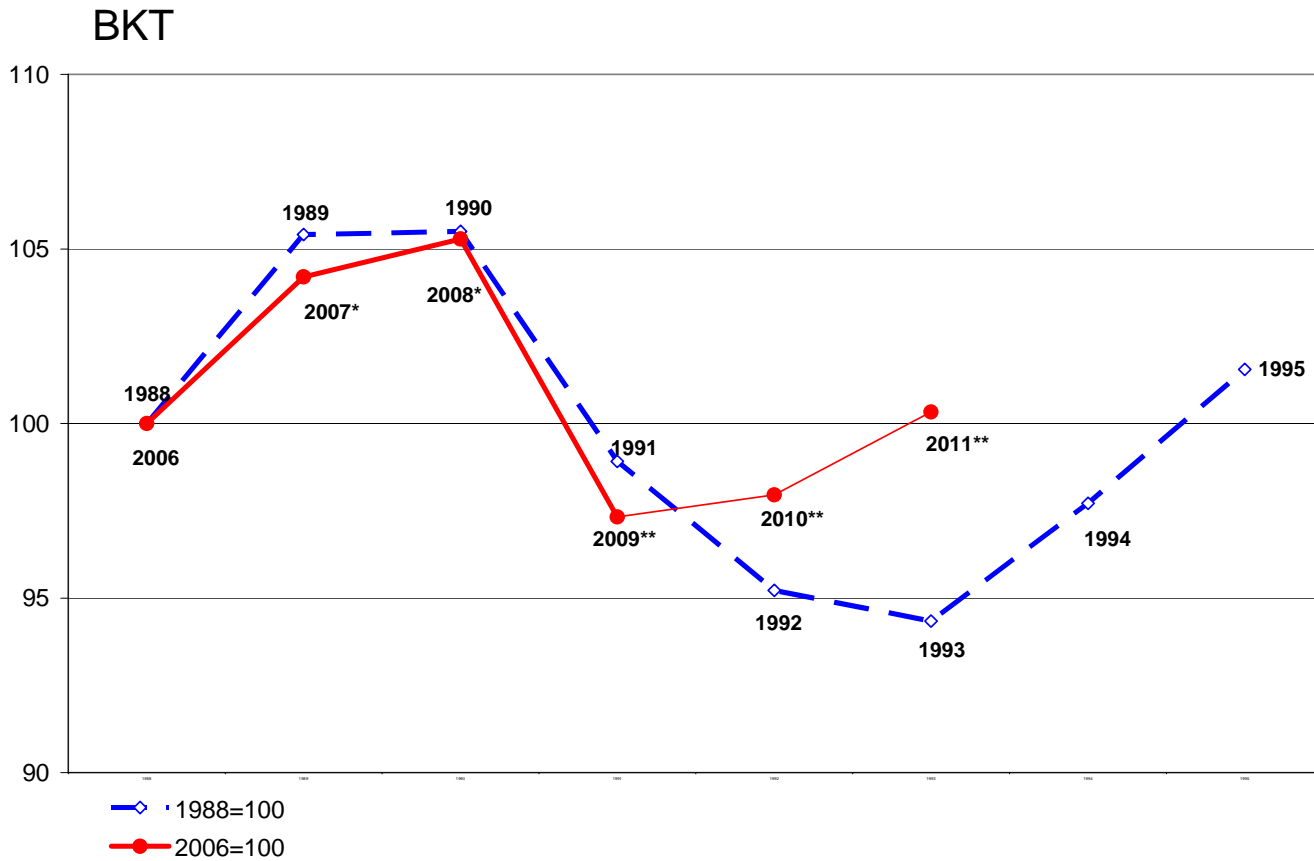

Esityksen sisältö

- Mitä taloudessa tapahtui ja missä olemme nyt?
- Suomen talouden kehitys lähitulevaisuudessa: tuplahaasteena ikääntyminen ja taantuma
- Julkisen talouden kestävyysongelma ja sen ratkaiseminen

Suhdanneilannevertailu: BKT

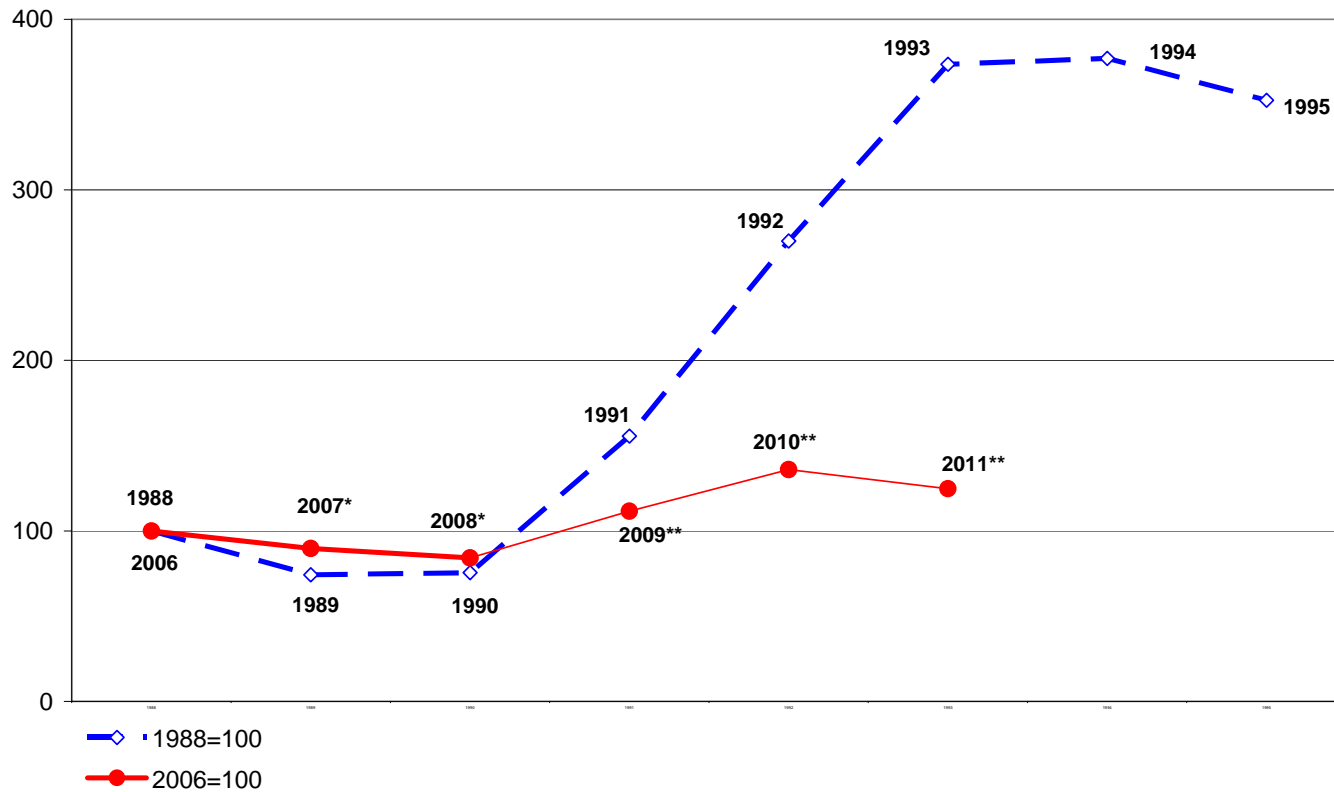

15.1.2010/VM/KO/UL

Suhdanneilannevertailu: työttömyys

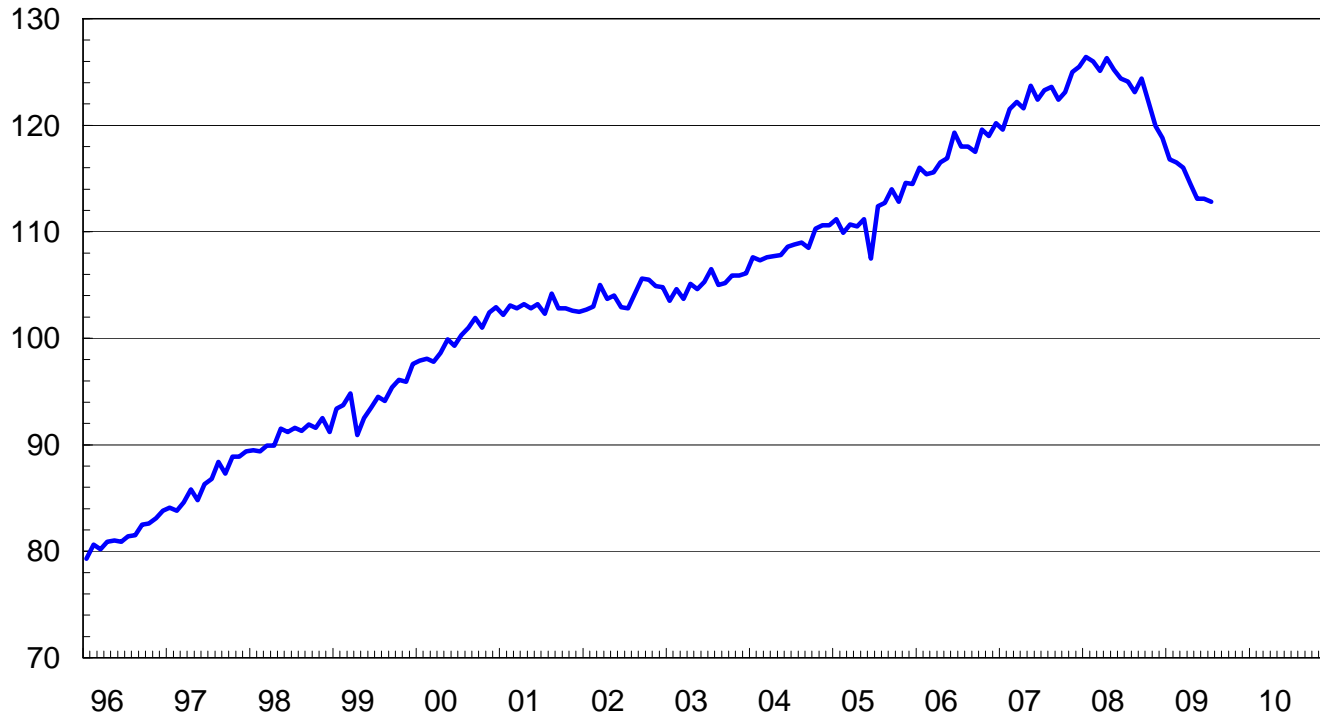
Työttömät

15.1.2010/VM/KO/UL

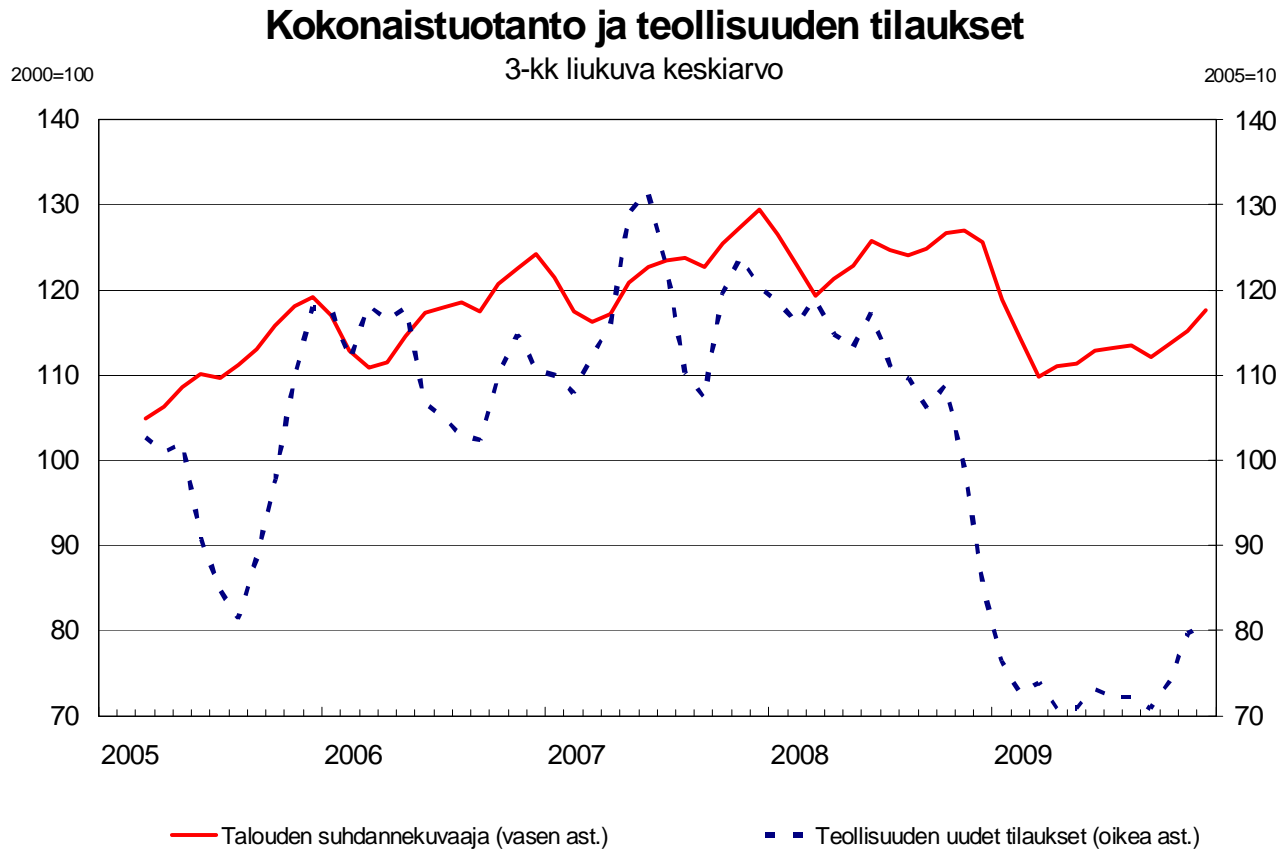
Suomen talous palannut 4 vuotta taaksepäin...

— Kokonaistuotannon kuukausikuvaaja 2000=100, kausitasoitettu, Suomi

Lähde: Tilastokeskus
14.10.2009/HKä/18917.xls

Pahin takanapäin – tuotanto kääntymässä kasvuun

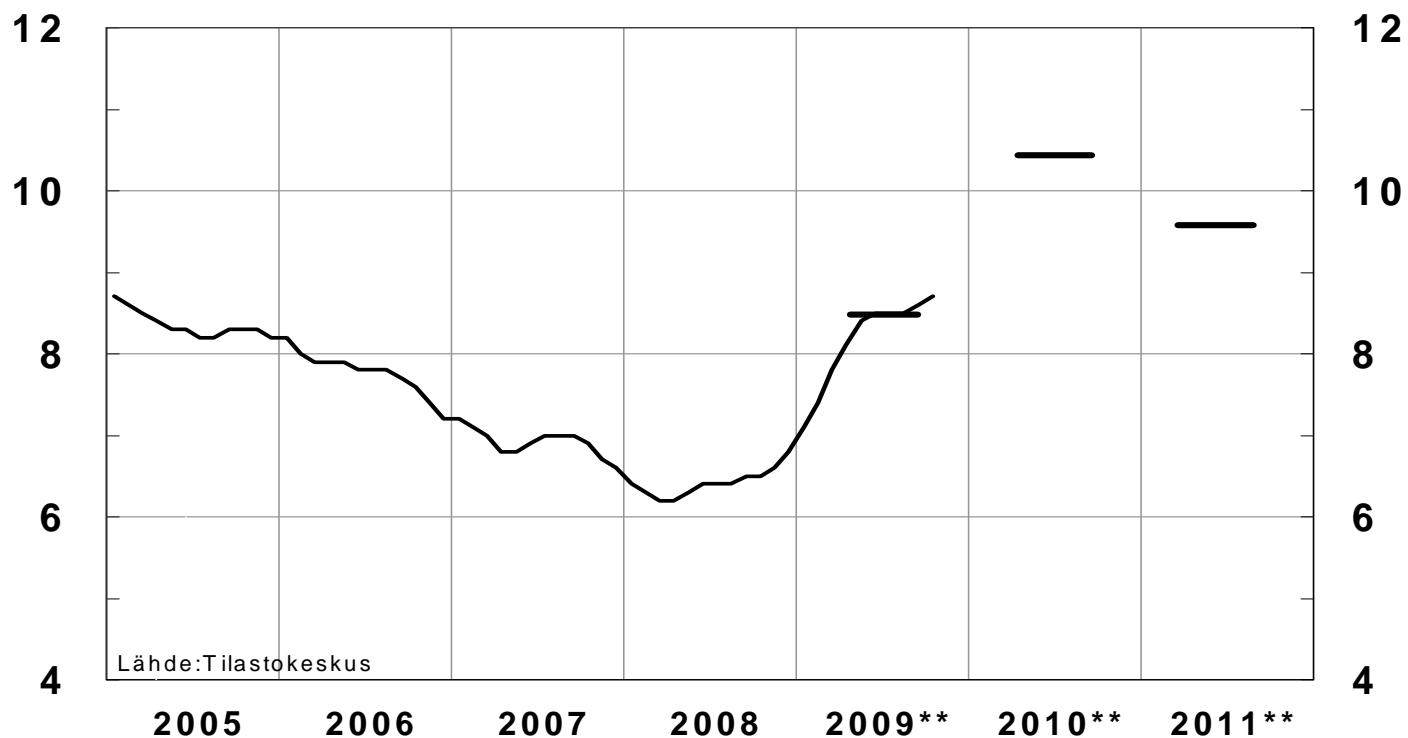

Lähde: TK
12.2.2010/VM/KO/UL/ 11246.xls

Työttömyysaste nousee

Työttömyysaste, %

Työttömyystilanne tammikuu 2010

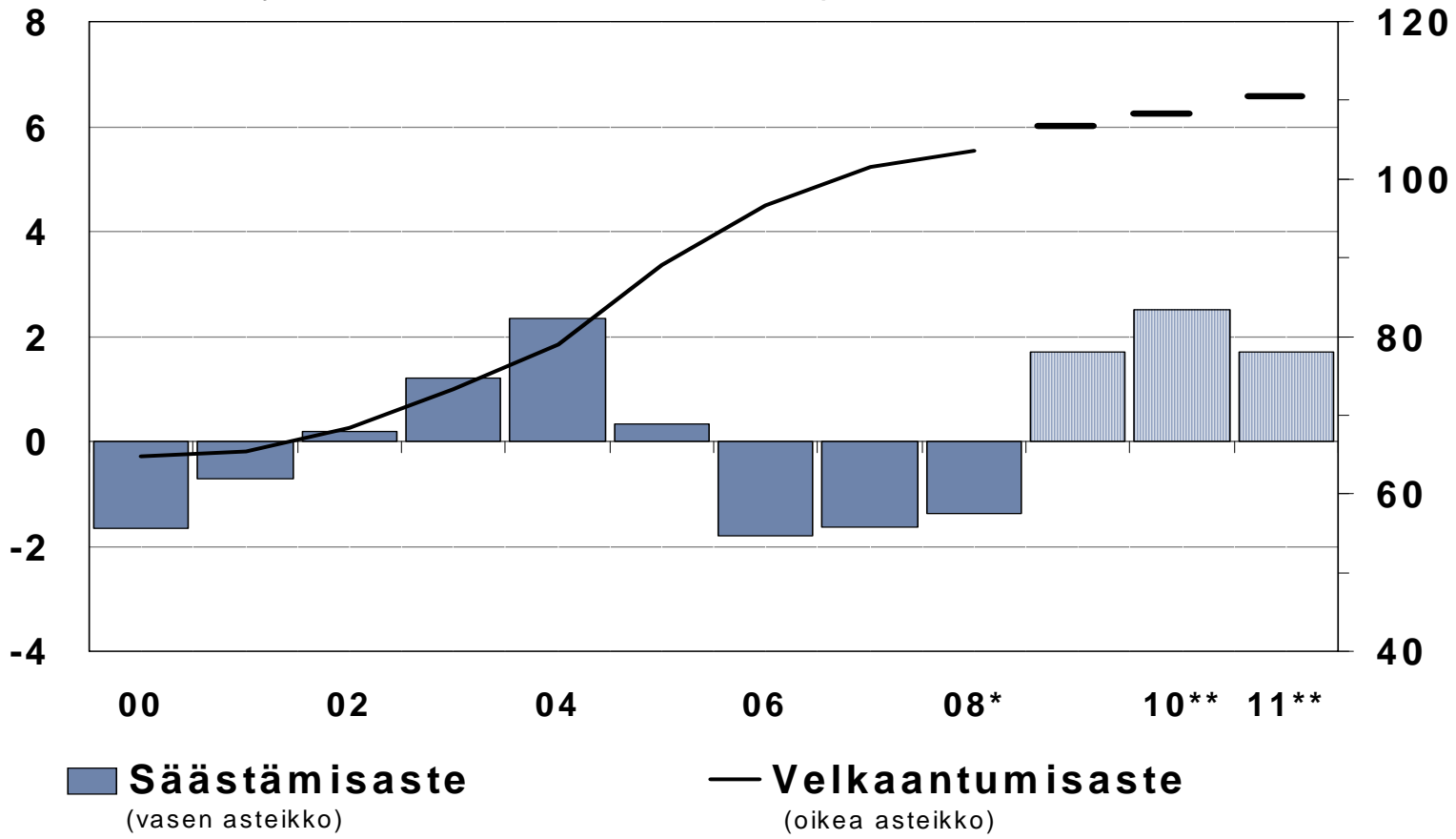
- Työttömyys lisääntynyt talouskriisin seurauksena, ennuste vuodelle 2010: 10,5 %
- Erityisesti nuorten asema heikentynyt työmarkkinoilla, nuorisotyöttömyysennuste vuodelle 2010: 24 %
- Koulutus paras tapa "suojaautua" työttömyydeltä
- 250 000 työtöntä
  - > 200 000 perusasteen tai keskiasteen koulutuksella
- Suhteellisesti eniten viimeisen vuoden aikana kasvanut alemman korkea-asteen työttömyys
- Nuorisotyöttömyys nousussa kaikilla koulutusasteilla

... ja kotitalouksien velkaantuminen jatkuu edelleen

Kotitalouksien säästäminen ja velkaantuminen osuus käytettävissä olevista tuloista, prosenttia

Lähde: TK, VM

Finanssipolitiikan valinnoista

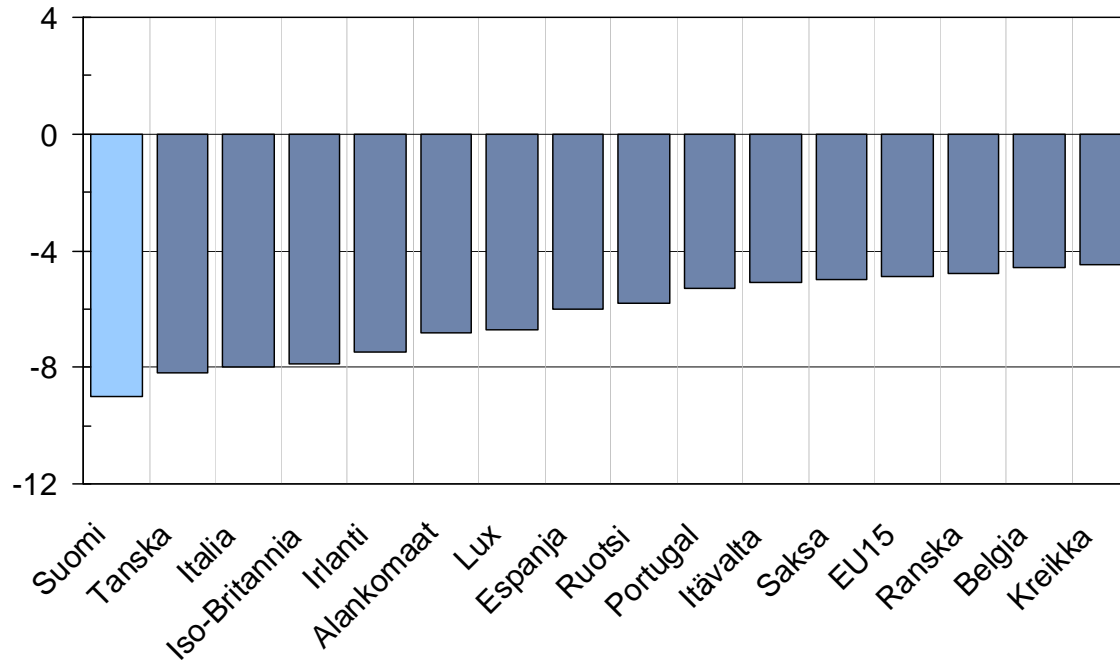
- Hallitusohjelman mukaiset menolisäykset ajoitettiin vaalikaudelle takapainotteisesti
- Taloustilanteeseen liittyvät ratkaisut:
  - Rahoituksen turvaaminen
  - Veronkevennysten ajoitus
  - Kohdennetut menolisäykset
- Rakennusalan toimilla estettiin alan massatyöttömyys, julkiset investoinnit huipputasolla
- Veronalennukset taanneet ostovoiman kasvun
- Valtion verotuloja siirretty kunnille ja kuntataloutta vahvistettu

Rahoitusjäämä heikentynyt tuntuvasti

Julkisyhteisöjen rahoitusjäämän muutos 2010/2008

EU-15 maissa, suhteessa BKT:hen, %-yksikköä

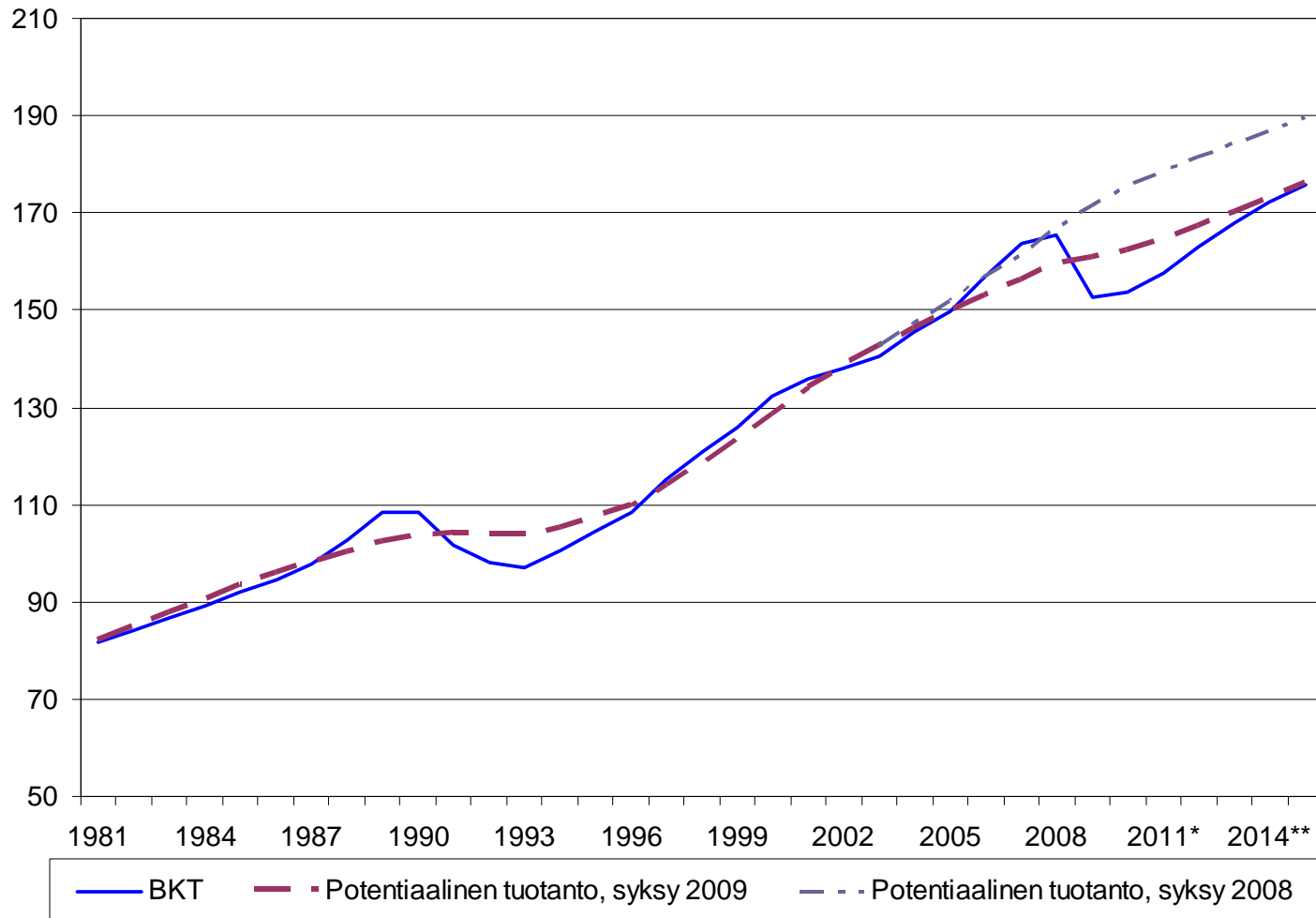

Lähde: Komissio syksy 2009

5.11.2009/VMKO/rik 17683

Kriisi heikentänyt pitkän ajan kasvunäkymiä

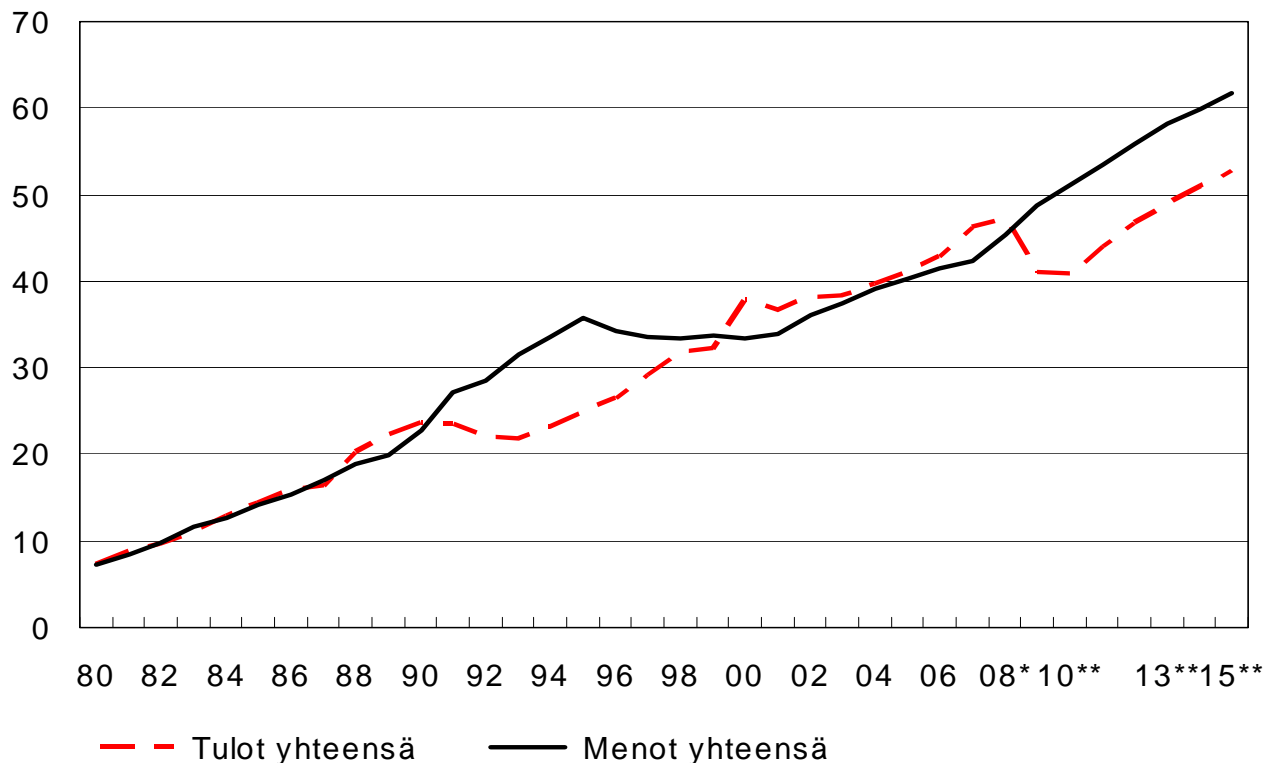
mrd. euroa

Valtion tulojen ja menojen väliin muodostunut noin 10 mrd. euron vuosittainen vaje

Valtion tulot ja menot
miljardia euroa

Lähde: Tilastokeskus, VM
12.1.2010/VM/KO/rk 19568

Ikääntyminen Suomessa nopeaa

Vanhushuoltosuhte

(yli 65-vuotiaat, % työkäisestä (15-64 v.) väestöstä EU-maissa)

	2008	2030	2060	Muutos 2008-2030
Belgia	25,8	37,6	45,8	11,8
Tanska	23,6	37,9	42,7	14,2
Saksa	30,3	46,2	59,1	15,9
Kreikka	27,8	38,5	57,1	10,7
Espanja	24,2	34,3	59,1	10,2
Ranska	25,3	39,0	45,2	13,7
Irlanti	16,3	24,6	43,6	8,3
Italia	30,5	42,5	59,3	12,0
Luxemburg	20,9	30,8	39,1	9,9
Alankomaat	21,8	40,0	47,2	18,2
Itävalta	25,4	38,1	50,7	12,7
Portugali	25,9	36,6	54,8	10,7
Suomi	24,8	43,9	49,3	19,1
Ruotsi	26,7	37,4	46,7	10,8
Iso-Britannia	24,3	33,2	42,1	9,0
EU-15	24,9	37,4	49,5	12,5
Uudet jäsenmaat	21,6	34,7	61,4	13,0
EU-27	23,5	36,2	54,8	12,7

Lähde: Eurostat 2008

25.9.2008/JHu,RK

Ikäsidonnaisten menojen muutos 2007-2035, %-yks. BKT:sta

Suomi	6,1
EU-15 (vanhat jäsenmaat)	3,0
EU-12 (uudet jäsenmaat)	0,4

Taluskriisin aiheuttamat kustannukset vain 10 % suhteessa ikääntymisen julkiselle sektorille aiheuttamiin kustannuksiin.

Julkisen talous nykymenolla umpikujiaan

- **Ikärakenteen muutos**
  - Suomi kulkee EU:n etujunassa
  - Ikäsidonnaisten menojen kasvu EU-maiden nopeinta
- **Talouskriisi heikentää kansantaloutta pysyvästi**
  - Rakennemuutos: vanhat työpaikat eivät enää palaa, mistä ja miten uutta työtä Suomeen?
- **Edessä hitaan kasvun aika**
  - Keskimääräinen BKT:n kasvu 2 %:n tasolla
- **Hyvinvointiyhteiskunnan turvaaminen edellyttää velkaantumisen saamista hallintaan**
  - Korkomenoja ei voida pitkään rahoittaa velalla
  - Julkisen velan osuus BKT:sta vakiinnutettava siedettävälle tasolle

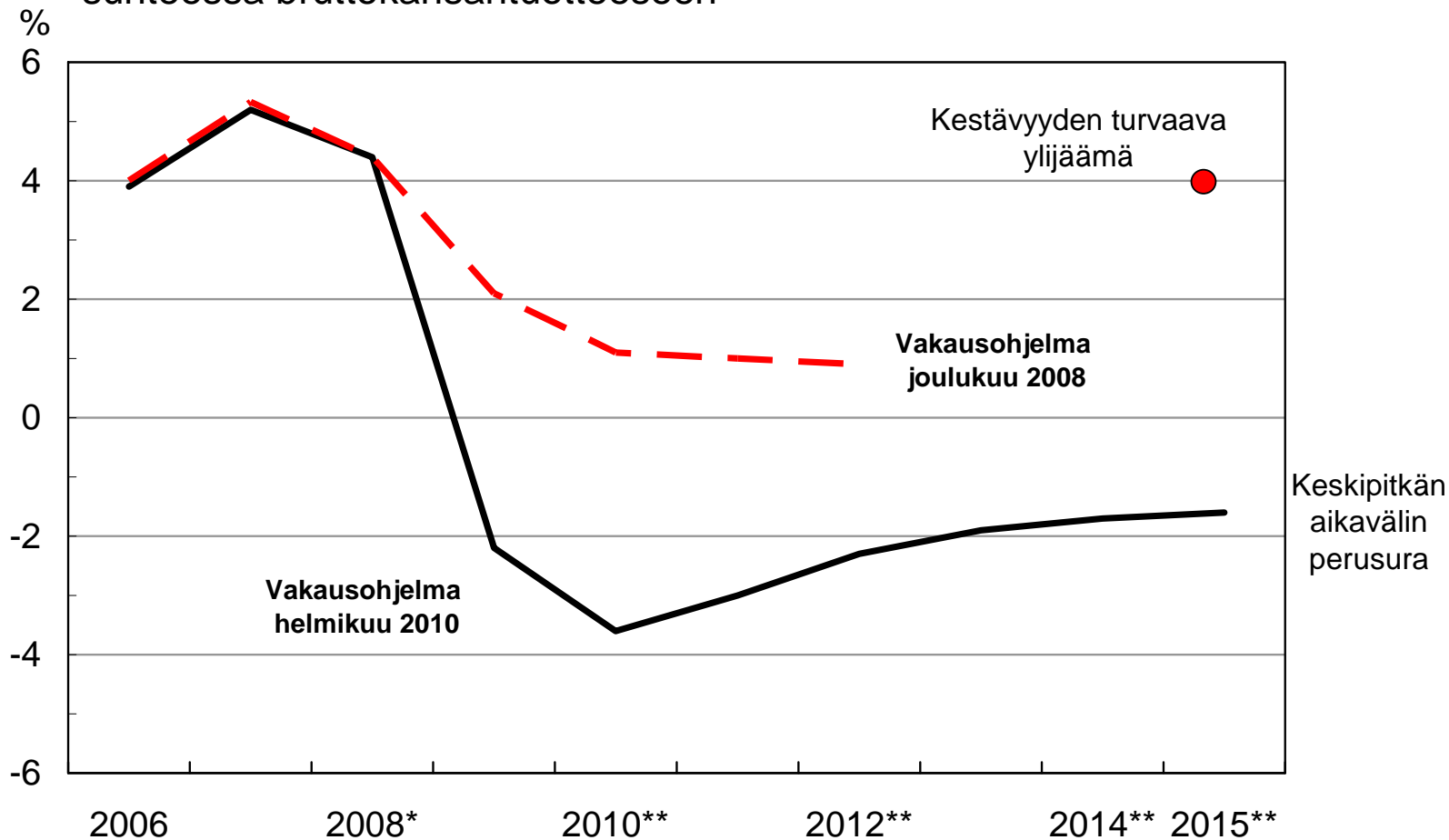
Miten kestävyyttä voidaan arvioida?

- Kestävyyslaskelma:
  - Ei ennuste vaan mekaaninen laskelma
  - Lähtötilanteessa (2015) *kestävyyden turvaava ylijäämä* tulisi olla 4 % BKT:sta (valtio, sotu-rahastot, kunnat) → arvio säilynyt samana koko vaalikauden
- Mitä on muuttunut: vuodelle 2015 arvioitu rakenteellinen *alijäämä* on 1½ % BKT:sta
→ *Kestävyysvaje* on 5½ % BKT:sta eli n. 12 mrd. euroa

Julkisyhteisöjen nettoluotonanto

suhteessa bruttokansantuotteeseen

Lähde: Tilastokeskus, VM

11.1.2010/VM/KO/rk 23422

Mitä pitäisi tehdä?

- Nopeita, rohkeita ja päämäärätietoisia toimia
- Mitä aiemmassa vaiheessa, mitä paremmin harkiten ja mitä suuremman yksimielisyyden vallitessa julkisen talouden kestävyysongelmaan puututaan, sitä parempia keinoja sen ratkaisemiseksi voidaan löytää - ja sitä pienemmillä taloudellisilla ja sosiaalisilla vaurioilla selvittäään.
- Riskit kasvavat, jos ongelmaan ei puututa
  - Suuria ikäluokkia vielä työelämässä
  - Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus

Mitä pitäisi tehdä?

- Kaksi vaalikautta kestävä asteittainen sopeuttaminen:
  - Seuraavalla vaalikaudella julkista taloutta tulisi vahvistaa keskimäärin 1,5 mrd. €/vuosi
  - Loppu kestävyysvaje hoidetaan 2015-2019
  - Aikataulua voidaan nopeuttaa mikäli taloustilanne antaa periksi
- Jos päätöksiä uusista rakenteellisista toimista ei saada aikaan, valtion talous tulisi seuraavan vaalikauden aikana saada tasapainoon.

Keinovalikoimasta

Ongelman suuruus edellyttää todennäköisesti koko keinovalikoiman käyttöä:

- **rakenteellisia uudistuksia** (erityisesti hoito- ja hoivapalvelujen tuottavuuden kohottaminen ja työurien pidentäminen)
- **menopuolen toimia** (kehysmenettelyyn perustuvan valtiontalouden ohjauksen parantaminen ja kuntatalouden ohjauksen tiivistäminen menojen kasvun hillitsemiseksi)
- **tulopuolen toimia** (veroasteen vakioiminen laskelmassa johtaa eläkemaksujen ja kunnallisverojen nousupaineen myötä tuntuvaan valtion verotulojen pienentymiseen)

Rakenteelliset toimet oikeudenmukaisin ja tehokkain vaihtoehto

Herkkyyslaskelma	Perusuran oletus	Kestävyyssvajeen pieneneminen 1 %-yksiköllä vaatii muutosta:
Yleisen tuottavuuden nousu	1,75 %	+ 1,25 %/v
Hyvinvointipalvelujen tuottavuuden nousu	0 %	+ 0,25 %/v
Työurien pidentäminen 2060 mennessä	2 vuotta	+ 1 vuosi
Maahanmuuton lisääminen	15 000 /v	+ 10 000/ v
Syntyvyyden nousu	1,85	+0,5
Sijoitusten tuottoasteen muutos	4 %	+ 0,9 %-yks.

Mitä pitäisi tehdä?

Tarvitsemme talouden kasvua vauhdittavia keinoja:

1. Parempaa työssä jaksamista ja pidempiä työuria.
2. Parempia palveluita julkisten palveluiden tuottavuutta kasvattamalla.
3. Uutta talouskasvua vahvistavia uudistuksia mm. verotuksessa.

→ Rakenteelliset keinot ovat taloudellisilta vaikutuksiltaan ylivertaisia, mutta niiden tulokset näkyvät vasta pidemmän ajan kuluessa.

Joudumme turvautumaan myös vaikeampiin keinoihin:

4. Verojen korottaminen
5. Vähemmän tärkeiden menojen karsinta

→ Keinoina nopeavaikutteisia, mutta niitä voidaan käyttää vain täydentämään rakenteellisia toimia.

Milloin pitäisi tehdä?

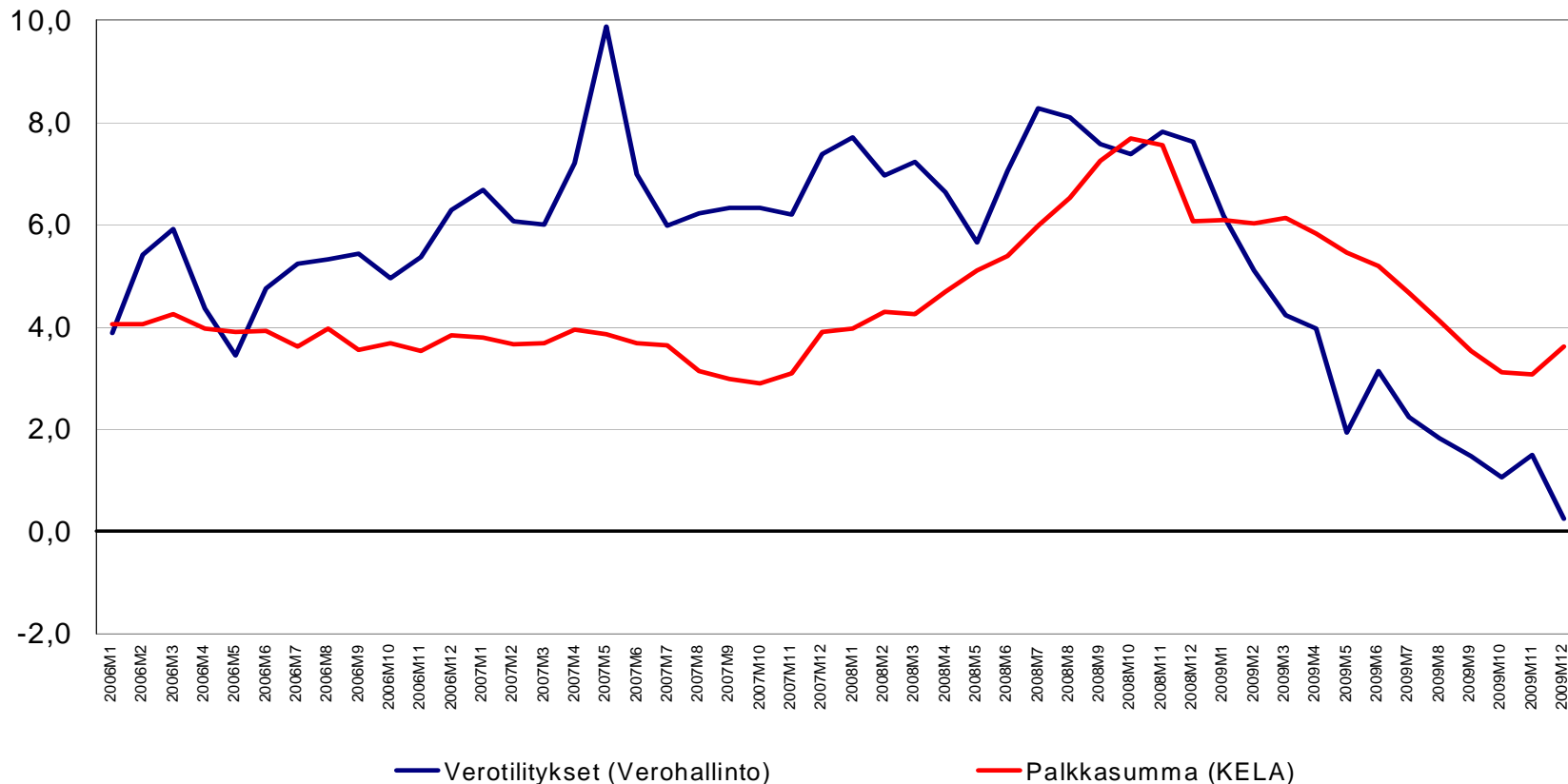
- Päätöksiä kriisin jälkeisestä tasapainotuksesta on jo tehty:
  - Eläköityminen: ns. sosiaalitulo ja työryhmien ehdotukset
  - Julkisen sektorin tuottavuus: valtion tuottavuusohjelma ja PARAS-hanke, sote-uudistus.
  - Verot: heinäkuussa alv-kantojen nosto (+ 700 milj. euroa) ja 2011 energiaverojen korotus (+ 750 milj. euroa)
  - Menot: kehys pitänyt suhdannetilanteesta huolimatta
- Budjettitalouden sopeutusta ei pidä aloittaa talouskriisin aikana ainakaan suuressa mittakaavassa, vaan vasta kasvun alettua ja työllisyyden parantuessa.

Kuntien tilanne huolestuttava

Kuntien palkkasumma ja verotulot

kuukausitilitykset 1/2006-12/2009*, 12kk liukuvan summan muutos (%)

Kunnat ja valtio samassa veneessä

- Kunnille v. 2010 yli 700 milj. euron lisäresurssit
- Valtio velkaantuu vuonna 2010 noin 25 % ja kunnat vajaat 3 % menoistaan
- Kuntien verotulot supistuivat arviolta 2,5 % vuonna 2009 ja 1,1 % vuonna 2010
- Toimintamenojen kasvu näyttäisi jatkuvan taloustilanteeseen nähden nopeana
- Kuntatalouden tasapaino heikkenee jyrkästi

Kunnat ratkaisijan asemassa

- Pelkästään ottamalla parhaat olemassa olevat palvelukäytännöt käyttöön kaikissa kunnissa, voitaisiin hyvinvointipalvelujen tuottavuutta kohottaa 5-20 %.
- Mikäli rakenteellisia uudistuksia ei saada aikaiseksi kunnallisveroasteen korotuspaine on jopa 7 %-yksikköä v. 2030 mennessä. Samalla kunnat imisivät työmarkkinat tyhjiin uusista henkilöistä: v. 2030 mennessä tarvitaan 100 000 henkilöä lisää. Yhtälö on mahdoton.

Kestävällä pohjalla oleva julkinen talous on ainoa keino hyvinvointiyhteiskunnan säilyttämiseksi...

Millä hyvinvointiyhteiskunta pelastetaan?

- Koko toimenpidearsenaali käyttöön
- Rakenteelliset uudistukset avainasemassa
  - Vievät vaikuttaakseen aikaa mutta ovat tehokkaimpia
  - Työurien pidentäminen (työllisyysaste)
  - Tuottavuuden parantaminen
  - Kasvattavat kansantalouden kakkua
- Muitakin sopeutustoimia todennäköisesti tarvitaan
- Kasvua vahvistavat toimet